

ความเข้าใจเรื่อง “การบูรณาการ” ระหว่างพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

Understanding on The Integration Between Buddhism And Modern Science

สศ.ดร.ไสววิทย์ บำรุงศักดิ์
ดร.ทักษิณารั ไกรสรราช**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ อธิบายการเชื่อมต่อนพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ โดยใช้วิธีการที่เรียกว่า การบูรณาการ ซึ่งหมายถึงการรวมกันเป็นกลุ่มก้อนจนกลายเป็นเนื้อเดียวกัน หรือการนำสิ่งที่แยกกันมารวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม การบูรณาการมี ๒ วิธีคือการปรับศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาพุทธศาสนา และการปรับพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์สมัยใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้นำแนวคิดการบูรณาการมาเป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาปัจจุบัน โดยมีคำว่า แบบพุทธหรือเชิงพุทธเข้าต่อท้ายของหลายศาสตร์ เช่น เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ รัฐศาสตร์เชิงพุทธ การจัดการเชิงพุทธ ฯลฯ และตัวอย่างสำคัญคือท่านอธิการบดีได้เสนอเป็นตัวอย่างด้วยการบูรณาการสมบัติ ๔ ออกมาเป็นคำพูดใหม่หรือข้อความใหม่ว่า ถูคดี ถึงดี และพอดี ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาของสมบัติ ๔ คือ คติสมบัติ อุปีติสมบัติ กาลสมบัติ และปโยคสมบัติได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและสมบูรณ์ดีทุกประการ

คำสำคัญ: การบูรณาการ, การเชื่อมต่อ, สมบัติ ๔

Abstract

The article's objective is to explain the cohesion between Buddhism and Modern science by the method called integration. That means to combine each other into a cluster until being homogeneous or to bring the varied things together until being

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำวิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

harmonious in holistic view. There are two kinds of integration; to adapt the modern science to Buddhism and to adapt Buddhism to the modern science. Mahachulalongkornrajavidyalaya university has brought the concept of integration as an important principle for educational administration at the present time by considering that there is the key word 'Buddhist' added as the final word of all sciences in Thai but in English added at the front word such as; Buddhist Economics, Buddhist Political Science, Buddhist Administration etc. and the important example is that the rector has presented the integration of four properties as examples for new speeches or messages; Being right to goodness, Reaching to goodness, and Being enough to goodness, which covered the contents of four properties; the Property of way, the Property of body, the Property of time and the Property of factor correctly, completely and perfectly.

Keywords: the integration, the cohesion, four properties

๑. บทนำ

หลังจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการรับสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ แล้ว มหาวิทยาลัยได้จัดการศึกษาให้เป็นไปตามพันธกิจ ๔ ด้าน คือ ด้านการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมด้วยดี หากกล่าวเฉพาะด้านการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะในระดับดุษฎีบัณฑิตหรือปริญญาเอก ในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยได้กำหนดรายวิชาที่ถูกต้องและเหมาะสม สำหรับการศึกษา ซึ่งได้มีการกำหนดวิชาให้เป็นไปตามลำดับของการเรียนรู้ของผู้ศึกษา อาทิเช่น ภาคการศึกษาที่ ๑ มีวิชาพระพุทธศาสนากับศาสตร์แห่งการตีความ (Buddhism and Hermeneutics) วิชาสัมมนาพระไตรปิฎก (Seminar on Tipitaka) ผู้เขียนในฐานะศิษย์เก่าที่เคยศึกษาหลักสูตรนี้เข้าใจ

ว่า ๒ วิชานี้เป็นการเปิดประตูสู่การศึกษาเรียนรู้ อย่างแท้จริง โดยมีวิชาสัมมนาพระไตรปิฎกเป็นแกนหลักที่มุ่งให้ผู้ศึกษาได้เปิดพระไตรปิฎก อันเป็นคัมภีร์หลักในพระพุทธศาสนา จากนั้นจึงใช้วิชาสัมมนาพระพุทธศาสนากับศาสตร์แห่งการตีความ เป็นเครื่องมือ (Tools) ในการตีความ อธิบายความ ขยายความ และพรรณนาคความ ให้มีความหลากหลายตามภูมิธรรมภูมิรู้ของแต่ละคน

เมื่อผู้ศึกษามีความรู้ในพระไตรปิฎกแล้ว มีความประสงค์จะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎกไปใช้กับคนสมัยใหม่ ซึ่งมีความหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจ และการดำเนินชีวิตที่มี life style ที่แปลกแตกต่างมากมาย จึงกำหนดให้บัณฑิตได้ศึกษาวิชาสัมมนาพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ (Seminar on Buddhism and Modern Science) เพื่อเป็นการเปิดใจสู่การนำหลักการทางพุทธศาสนาไปปรับใช้ เพื่อแก้

ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรม (Behaviour) การกระทำ (Action) การแสดงออก (Acting) ตลอดทั้งนิสัย และอุปนิสัย(Habit) ของคนในโลกสมัยใหม่ผู้มีจิตเปราะบาง เชื่อง่าย รังง่าย หน่ายเร็ว รวมทั้งการไม่รู้จักรอคอย ที่อยากได้อะไรต้องได้อย่างเร็วๆ แต่พอได้แล้วกลับหน่ายแหยงและหน่ายหนีในเวลาสั้นๆ จนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมายในสังคมสมัยใหม่ในทุกวันนี้ ให้เป็นคนมีจิตใจหนักแน่น มั่นคง ไม่หวั่นไหวง่าย รู้จักยับยั้งชั่งใจก่อนลงมือทำสิ่งต่างๆตามเหตุปัจจัยและกำลังสติปัญญาของแต่ละคน

วิธีการสำคัญของวิชาสัมมนาพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ ได้แก่ การบูรณาการ (Integration) ซึ่งเป็นคำที่นิยมใช้ในแวดวงวิชาการและการบริหารราชการแผ่นดิน (เช่น มีคำพูดว่าเราจะบริหารหรือทำงานเชิงบูรณาการมากขึ้นได้อย่างไร เป็นต้น) แต่ในความเป็นจริงยังเป็นที่ถกเถียงกันโดยทั่วไปว่า ลงมือทำอะไร ลงมือปฏิบัติอย่างไร และหรือเขียนอย่างไรจึงจะได้ชื่อว่าเป็นการบูรณาการที่แท้จริง คือมีเนื้อหาที่ตรง ถูกต้อง ครบถ้วน หรือถูกถ้วนตามความหมายทั้งโดยพยัญชนะและโดยอรรถของรูปศัพท์ ซึ่งมีความเข้าใจที่แตกต่างออกไปตามบริบทของผู้พยายามอธิบาย ดังนั้นบทความนี้จึงมีความประสงค์จะแสวงหาคำอธิบายคำนี้ เพื่อให้บัณฑิต นักศึกษา หรือผู้สนใจสามารถนำหลักการทางพระพุทธศาสนาไปอธิบายปรากฏการณ์ เหตุการณ์ สถานการณ์ พฤติกรรม การกระทำ การแสดงออก รวมทั้งอุปนิสัยใจคอของคนในยุคปัจจุบันได้อย่างมีเหตุผล และในขณะที่เดียวกันก็ยังสามารถนำหลักการของวิทยาการสมัยใหม่มาสนับสนุน

หลักการทางพุทธศาสนา ให้สามารถอธิบายต่อคนทั่วไปได้และให้มีความรู้สึกว่ามีศาสตร์ใดเด่นหรือด้อยไปกว่ากัน หรือทั้ง ๒ ศาสตร์ต่างเกื้อหนุน สนับสนุน ส่งเสริมกันและกันตลอดไปในลักษณะ Moving Forward Together หรือ Walk Together และในท้ายที่สุดศาสตร์ทั้งสองจะ Stronger Together

๒. ความเป็นศาสตร์ของพุทธศาสตร์กับศาสตร์สมัยใหม่

ในเบื้องต้นขอทำความเข้าใจร่วมกันก่อนว่า ในบทความนี้ผู้เขียนขอใช้คำว่า พุทธศาสตร์ จะไม่ใช่คำว่า พุทธศาสน์ เพราะมีความประสงค์ที่จะไม่สื่อพุทธศาสนา(พุทธศาสน์)ในความหมายที่เป็นตัวคำสอน และคำว่าศาสตร์สมัยใหม่จะขอใช้วิทยาศาสตร์เป็นตัวแทนของวิทยาการสมัยใหม่ เพราะมีความเชื่อว่าคนส่วนใหญ่จะเข้าใจและเข้าใจได้ง่ายกว่า อีกทั้งวิทยาศาสตร์มีความเป็นรูปธรรมมากกว่าศาสตร์สมัยใหม่อื่นๆ ขอเริ่มที่ความเป็นศาสตร์ (ความรู้ที่เป็นระบบ) ระหว่างพุทธศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ก่อนดังนี้

๒.๑ หลักการที่สื่อความเป็นศาสตร์ : วิทยาศาสตร์กับพุทธศาสตร์

ข้อความที่กล่าวมาข้างต้นมีคำสำคัญอยู่ ๒ คำ คือคำว่า ศาสตร์ อยู่ท้ายคำว่า วิทยาศาสตร์ กับ พุทธศาสตร์ ในเบื้องต้นนี้เพื่อความเข้าใจต่อคำว่าศาสตร์ให้มีมากขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษาความหมายให้เข้าใจร่วมกันก่อนสิ่งอื่นใดทั้งหมด อันที่จริงคำว่า ศาสตร์ เป็นคำที่พอจะรู้ความหมายกันอยู่โดยทั่วไป แต่หากศึกษาให้ดีจะ

พบว่ามีความแตกต่างจากที่เข้าใจอยู่เดิมมาก ที่ว่าแตกต่างเพราะพวกเราเข้าใจตามรูปศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Science ที่หมายถึง วิทยาศาสตร์ ศาสตร์ วิชา วิทยา หรือวิธี^๑ ในหลายๆ ความหมายที่กล่าวมามีคำว่าวิชาที่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นวิชาหรือรายวิชาที่ใช้เรียนในโรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสังคมศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ ฯลฯ หากเข้าใจเพียงแค่นี้คงไม่เพียงพอที่จะศึกษาในเชิงลึกต่อไปได้ แต่เมื่อศึกษาพจนานุกรมภาษาไทยจะพบคำว่า ศาสตร์ ที่หมายถึงระบบวิชาความรู้ หรือ ระบบความรู้^๒ ซึ่งเป็นคำสำคัญที่จะนำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกได้ และบทความนี้ก็มุ่งเน้นนำเสนอพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสตร์ที่แสวงหาความรู้ความเข้าใจ ที่จะช่วยชี้ช่องทางเดินชีวิตมนุษย์ให้รู้จักการมีชีวิตที่ดีงาม การดำเนินและใช้ชีวิตอย่างเป็นสุข นั่นคือผู้เขียนบทความนี้ด้วยประสงค์จะศึกษาถึง “ระบบวิชาความรู้ หรือ ระบบความรู้ หรือ วิธีคิดทางพุทธศตวรรษกับวิทยาศาสตร์มากกว่าที่จะศึกษาเนื้อหาแห่งคำสอนทางพุทธศตวรรษกับวิทยาศาสตร์”

เมื่อเข้าใจความหมายของศาสตร์ที่อยู่ในฐานะว่าเป็นระบบวิชาความรู้หรือระบบความรู้แล้ว ลำดับต่อไปผู้เขียนขอสำรวจความเป็นศาสตร์ (ความรู้ที่เป็นระบบ) ระหว่างพุทธศตวรรษ

กับวิทยาศาสตร์ ผ่านทัศนะของท่านที่แต่งหนังสือ พุทธศตวรรษกับวิทยาศาสตร์ จำนวน ๓ ท่าน ประกอบด้วย

๑. พระเทพเวที (ประยูรธ ปยุตโต) ได้แต่งหนังสือ “พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์” ท่านได้นำเสนอส่วนสำคัญ ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นหลักการหลักในพุทธศาสนา คือ พุทธศาสนาเกิดขึ้นเพราะต้องการพ้นทุกข์ ไม่ต้องการมีความทุกข์ ปรารถนาจะพ้นทุกข์หรือภาวะไร้ทุกข์ พุทธศาสนาต่างจากศาสนาอื่นตรงที่ย้ายศรัทธาไปหาปัญญา จนช่วยให้มนุษย์เข้าใจว่าสิ่งที่ป็นอำนาจลดบันดาลให้สุขหรือทุกข์ที่จริงแท้แน่นอน ได้แก่ การกระทำของมนุษย์^๓ และส่วนที่เป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ว่าวิทยาศาสตร์เป็นต้นเหตุของจริงที่เผลอออกไปจากมนุษย์ คือความจริงวิทยาศาสตร์ไม่ครอบคลุมความเป็นมนุษย์ เป็นวงจรที่เฉหรือออกไปสู่โลกวัตถุ ต่างจากพุทธศาสนาที่รู้ธรรมชาติคือรู้สังขธรรมแล้วนำไปสู่การวางกฎเกณฑ์จริยธรรมตามนั้นมีอยู่ ๓ ประการคือรู้ธรรมชาติหรือรู้สังขธรรม ๑ แล้วดำเนินชีวิตตามจริยธรรม ๑ แล้วเข้าถึงชีวิตที่ดีงาม ๑ ส่วนวิทยาศาสตร์รู้สังขธรรมที่เป็นธรรมชาติ แต่เป็นฝ่ายโลกวัตถุแล้วนำไปสู่วิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยี แล้วนำไปสู่ผลที่ต้องการคือชีวิตที่พรั่ง

^๑ สอ เสถบุตร, *New Model English-Thai Dictionary*, (กรุงเทพฯมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖๕๙.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒*, (กรุงเทพฯมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖๕๙.

^๓ เก็บความจาก พระเทพเวที (ประยูรธ ปยุตโต), *พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์*, (กรุงเทพฯมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๘๓-๘๕.

พร้อม^๔ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความเป็นศาสนศาสตร์ที่เป็นระบบความรู้ของพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์จึงต่างกันโดยปริยาย ลองพิจารณาข้อความต่อไปนี้ที่ช่วยสื่อความเป็นศาสนศาสตร์ที่ต่างกัน ความว่า

วิทยาศาสตร์นั้นตอบแค่ “What is ?” ไม่ตอบ “What should be ?” หรือ “What ought to be ?” แล้วถือว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของ What should คือมันควรจะเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้น วิทยาศาสตร์จึงไม่ตอบเรื่องจริยธรรม ส่วนพุทธศาสนาตอบทั้งคู่ โดยบอกว่า What is จึงตอบ What should ได้ และถือว่า What is What กับ should ไม่ใช่คนละเรื่องแต่เป็นเรื่องที่สืบเนื่องกัน และความจริงไม่ใช่ What should ด้วย แต่น่าจะเป็น It follows that หมายความว่า เมื่อมันเป็นอย่างนี้แล้วมันก็ต้องเป็นอย่างนั้นต่อไป นี่คือพุทธศาสนาบอกความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ อย่าง ในขณะที่วิทยาศาสตร์ปฏิเสธหรือไม่ได้เฉลียวใจที่จะคิดเรื่องนี้^๕

๒. ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา ได้แต่งหนังสือ “พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์” ท่านได้เสนอความแตกต่างความรู้ในศาสตร์ทั้งสองเป็น ๓ นัยคือ ๑) ความรู้ในพุทธศาสนาทั้งหมดมีจุดหมายหลักอยู่ที่การนำไปปิดเป่าปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต ๒) ประโยชน์ของความรู้ในทัศนะพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ ประโยชน์อันเกิด

จากการนำความรู้มาสร้างความสะดวกสบายในชีวิต กับประโยชน์อันเกิดจากการที่นำความรู้ที่นั่นส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพชีวิต และ ๓) ความรู้ในพุทธศาสนาแม้จะมีรากฐานอันเดียวกันกับวิทยาศาสตร์ คือต่างตั้งอยู่บนความเชื่อแบบมนุษยนิยม (Humanism) เหมือนกัน^๖ นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่แสดงถึงท่าทีแบบมนุษยนิยมไว้อย่างกระจ่างอีกว่า

พุทธศาสนาสอนเสมอว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดในชีวิตได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งพาอำนาจเหนือธรรมชาติ ท่าทีดังกล่าวนี้คือท่าทีแบบมนุษยนิยม แต่ในขณะเดียวกันพุทธศาสนายังได้สอนให้มนุษย์อ่อนน้อมถ่อมตนว่า โลกนี้จักรวาลนี้ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง มนุษย์ไม่สามารถอ้างว่าตนเองคือเจ้าของโลก ด้วยท่าทีดังกล่าวนี้สังคมชาวพุทธจึงปฏิบัติต่อธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ ทรัพยากร เช่น แม่น้ำ พุงหญ้าป่า เขา ในฐานะที่สิ่งเหล่านี้เป็นเพื่อนร่วมโลกไม่ใช่ทาส หรือสิ่งสนองตอบความต้องการอันไม่รู้จักสิ้นสุดของคน^๗

๓. ดร.รุ่งเรือง ลิ้มชูปฏิภาณ ได้แต่งหนังสือ “ชีวิต พระพุทธศาสนา และวิทยาศาสตร์” โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๓ บท ได้แก่ บทที่ ๑ ว่าด้วยการศึกษาเรื่องชีวิต (The Study of Life) บทที่ ๒ ว่าด้วยการบรรจบกันของพระพุทธศาสนาและ

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

^๕ อ้างแล้ว.

^๖ สมภาร พรหมทา, *พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๙-๑๔๑.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

วิทยาศาสตร์ (Convergence of Buddhism and Science) บทที่ ๓ ว่าด้วยธรรมชาติ (The Nature) เท่าที่ผู้เขียนสำรวจเนื้อหาทั้ง ๓ บทได้พบประเด็นที่กำลังสนใจปรากฏอยู่ในบทที่ ๒ ที่ว่าด้วยการบรรจบกันของทั้งสองศาสตร์ ซึ่งในบทนี้จะมีรายละเอียดตามลำดับที่ควรลงมืออ่านอย่างจริงจังมาโดยเริ่มตั้งแต่พัฒนาการความคิดและความเชื่ออย่างเป็นวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์และอจินไตย ทฤษฎีควอนตัมและปัญหาของไอน์สไตน์ แนวทางการศึกษาหาความจริงของธรรมชาติ ปรากฏการณ์ควอนตัมแห่งจิต และท้ายสุดของบทนี้จะกล่าวถึงพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบ^๘

ต่อจากนั้นมนุษย์ได้ใช้วิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการศึกษาจนก่อให้เกิดกฎ ทฤษฎี และแนวคิดต่างๆ มากมาย และในขณะที่เดียวกันก็ล้มสิ่งเหล่านั้นที่เกิดก่อนหน้านี้ เมื่อวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้ามาเรื่อยๆ จนได้ค้นพบความจริงที่แท้จริงของธรรมชาติ จนก่อให้เกิดการเชื่อในกฎเกณฑ์ ความจริงของธรรมชาติ การไม่ยึดติดในความเชื่อเก่าๆ ที่เคยมีมา การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์เกิดขึ้นจากการยอมรับการค้นพบ และข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ใหม่ๆ ที่ต่อเนื่อง^๙ ประเด็นสุดท้ายของการสำรวจความเป็นศาสตร์ของพุทธศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ โดยที่ผู้แต่งได้สรุปสาระสำคัญของศาสตร์ทั้งสองที่

กล่าวถึงส่วนที่เป็นนามธรรมของธรรมชาติที่กล่าวมาข้างต้นได้อย่างลงตัวว่า

แต่ดูเหมือนว่าถึงแม้วิทยาศาสตร์จะได้ค้นพบธรรมชาติของความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มากเท่าไร วิทยาศาสตร์กลับไม่สามารถเข้าถึงสภาวะธรรมแห่งการดับทุกข์ได้ เพราะขาดการปฏิบัติอบรมที่ถูกต้อง และถ้าถึงแม้จะมีการฝึกฝนสมาธิอยู่บ้าง แต่ยังขาดวิปัสสนาญาณเพื่อความหลุดพ้นในที่สุด และวิทยาศาสตร์เมื่อได้มีการศึกษามากขึ้นเท่าไร ถึงแม้จะได้คำตอบที่อยู่เฉพาะหน้าแล้วบ้าง แต่ดูเหมือนจะไม่มีคำตอบที่สมบูรณ์ได้เสียที เพราะกลับมีคำถามให้ฉงนเพิ่มมากยิ่งขึ้นอีกมากมาย...เราอาจสรุปได้ว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่มีอยู่มากมายในปัจจุบัน ก็ไม่สามารถดับทุกข์ของมวลมนุษยชาติได้เสียที แต่ถึงกระนั้น ผลประโยชน์ ทั้งรางวัล เกียรติยศ และทรัพย์สินเงินทอง ยังคงเป็นแรงจูงใจให้มีการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์อย่างต่อเนื่อง เหมือนเครื่องจักรที่ไม่เคยหยุดนิ่งในโลกแห่งวิทยาการวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน^{๑๐}

๒.๒ การปรับใช้ให้เหมาะกับคนยุคใหม่
ประเด็นสุดท้ายที่ผู้เขียนประสงค์จะนำเสนอเป็นเรื่องการปรับใช้หลักการทางพุทธศาสนา เพื่อตีความ อธิบายความ หรือขยายความต่อวิทยาการสมัยใหม่ หรือปรับใช้หลักการทางวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อตีความ อธิบายความ หรือ

^๘ รุ่งเรือง ลิ้มชูปัญญาภรณ์, **ชีวิต พุทธศาสนา และวิทยาศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชัม ชิสเท็ม จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๐-๑๔๘.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๕.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๑.

ขยายความต่อหลักการทางพุทธศาสนาเช่นกัน ในปัจจุบันนี้ได้มีนักเขียนคนหนึ่งมีโอกาสฝึกปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐาน ๔ จนเข้าใจในหลักธรรมนั้นอย่างลึกซึ้ง และได้นำความรู้ที่ตั้งอยู่บนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนาอธิบายเทียบเคียงและเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ ให้คนร่วมสมัยปัจจุบันได้ศึกษาเรียนรู้ได้อย่างลงตัวและเหมาะสม จนกลายเป็นหนังสือที่ขายดีและขายได้มากที่สุด (Best Seller) ในสังคมไทยปัจจุบัน ในบทความนี้ขอแนะนำหนังสือจำนวน ๓ เล่มเพื่อสื่อสารการเทียบเคียงหลักการของศาสตร์ทั้งสองได้อย่างเข้าใจแบบง่ายๆ เรียงลำดับดังนี้

๑. หนังสือเรื่อง “ไอน์สไตน์พบพระพุทธเจ้าเห็น” เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย จักรวาลกับพุทธศาสนา ทฤษฎีสัมพันธภาพมิติที่ ๔ มิติของเวลา ฯลฯ ในหลายๆ เรื่องที่กล่าวมาผู้เขียนจะนำเสนอในลักษณะเก็บความพอเข้าใจความว่า

ขณะที่เราจับดอกกุหลาบ เรารับรู้ว่าดอกกุหลาบมีอยู่จริง เพราะตามมองเห็น มีกลิ่น มีสีสัมผัสได้ อันที่จริงตาไม่ได้มองเห็นมันเป็นเพียงหน้าต่างรับแสง แต่สิ่งที่ทำให้เรามองเห็นคือ จิต มันไปปรุงแต่ง แม้ในความฝัน เรารู้สึกเห็นดอกกุหลาบ ทั้งๆ ที่ไม่ได้เห็นจริง นั่นก็เพราะเป็นการสรรค์สร้างของจิต อันที่จริงการที่เรามีชีวิตอยู่ในปัจจุบันมันคือความฝัน เป็นความฝันที่ไม่มีวันตื่นต่างหาก อีกกรณีหนึ่ง เราสัมผัสน้ำอยู่ทุกวัน แต่

เราไม่รู้เลยว่าน้ำก็คือออกซิเจนกับไฮโดรเจนผสมกัน เพราะคุณสมบัติเปลี่ยนเป็นของเหลวที่สัมผัสได้ ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล เราสัมผัสก็เพราะมันเปลี่ยนคุณสมบัติดั้งเดิมที่ไม่มีตัวตนมาเป็นรูปที่มีตัวตนชั่วคราว พอเราสัมผัสได้เราก็นึกว่ามีอยู่จริง^{๑๑}

การหยั่งรู้หรือญาณทัสสนะจะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากการรวมจิตให้เป็นหนึ่งเดียวกับธาตุรู้ที่อยู่ในร่างกายของเรา ณ ประสาทต่างๆ เป็นการบังคับจิตให้อยู่กับธาตุรู้ให้รู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเดียว ไม่แส่สายรู้ออกไปหลายเรื่อง เมื่อกำหนดสภาพรู้ให้รู้เรื่องเดียวไปเรื่อยๆ เช่นนี้แล้วจะเป็นการหยุดการปรุงแต่งธาตุรู้ของจิต สภาพเดิมของธาตุรู้ที่ไม่ถูกปรุงแต่งก็จะปรากฏออกมา การหยั่งรู้ก็จะเกิดขึ้น ความจริงของสรรพสิ่งในจักรวาลแท้จริงแล้วก็พิสูจน์ได้ด้วยจิตของเรานี้เอง^{๑๒}

๒. หนังสือเรื่อง “เดอะท็อป ซีเคร็ต II” ได้นำเสนอข้อความสำคัญว่า เราทุกคนคงเคยได้ยินคำว่า งามจับใจ หรือ งามจับจิต ซึ่งทั้งสองคำนี้มีความหมายต่างกัน งามจับใจคือความรู้สึกทางใจ ยินดี พอใจ ชอบ เกิดความสุขเมื่อได้เห็นทางตา ฯลฯ ส่วนงามจับจิต เป็นความรู้สึกทางจิตซึ่งหมายความว่าหลังจากได้เห็น จะเกิดราคะรัก หลง บูชา อิจฉาริษยา ฯลฯ มีอารมณ์ต่างๆ กันไปตามแต่ละองค์ประกอบทางจิตของแต่ละคน ซึ่งฐานการฝึกสติที่สำคัญคือ การตั้งสติเฝ้าดูความรู้สึกทางใจและทางจิต^{๑๓} และกรณีตัวอย่าง คือผู้ที่ตก

^{๑๑} สม สุจิรา, *ไอน์สไตน์พบ พระพุทธเจ้าเห็น*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๙๐-๙๑.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๙.

^{๑๓} สม สุจิรา, *เดอะท็อป ซีเคร็ต II*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๖๑.

อยู่ในห้วงอารมณ์รัก ซึ่งเป็นอารมณ์สมณะ ขณะที่ มีสมาธิเต็มตัวไปกับความรักเวลาจะผ่านไปเร็วมาก จนจับรายละเอียดไม่ได้ ดังที่กล่าวกันว่า ความรัก ทำให้หูหนวก ตาบอด เมื่อถึงเวลาแห่งบุพเพสันนิวาส กรรมเก่าที่ฝังอยู่ในจิตจะผุดขึ้นมาก่อให้เกิดเวทนา ตัณหา ต้องตาต้องในกับรูป กลิ่น เสียง สัมผัส ของ คู่ตน ถ้าเป็นคู่บุญก็โชคดีไป แต่ถ้าเป็นคู่เวรต้อง พยายามหลีกเลี่ยงด้วยกำลังสติ ผู้มีสติจะเห็นความจริงแท้ของรูป-นาม เห็นอนิจจัง ทุกขัง เห็นรูป ภายนอกที่เกิดจากการเสริมเติมแต่ง และนามธรรม อย่างลักษณะจิตใจ กิริยา อากาโร มารยาท ฯลฯ คนที่เลือกคู่ด้วยสติ จะเกิดปัญญาคือเห็นรายละเอียดทุกสิ่งตามความเป็นจริง เข้าทำนอง ความสวยมีค่างที่ ความดีสีคอง^{๑๔}

๓. หนังสือเรื่อง “สังฆธรรมแห่งจักรวาล” ได้นำเสนอข้อความสำคัญว่า การเรียนการสอนในครั้งพุทธกาลเน้นเรื่องการฟังเป็นหลัก ตามด้วยคิด แล้วถาม ส่วนเขียนเป็นลำดับสุดท้าย แต่ในปัจจุบันเน้นการเขียนบันทึกคือเขียนเป็นอันดับแรก ในวงการศึกษาเพิ่งพบว่าลำดับการเรียนแบบนี้ไม่ถูกต้อง ประเทศสิงคโปร์ประกาศให้เป็นวาระแห่งชาติ ด้วยการปฏิวัติการสอนทั้งหมด ให้เป็นแบบ สอนน้อย รู้มาก (Teach Less Learn More) วิธีการเรียนการสอนแบบนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่เลยในพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงพบมาก่อน จอห์น ดิวอี้ กว่าสองพันปี โดยที่พุทธศาสนาเน้น

เรื่องพาหุสัจจะหรือพหูสูต ซึ่งแปลตรงตัวว่า ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก พาหุสัจจะเกิดจากการศึกษา และการศึกษาที่ดีต้องเกิดจากการศึกษา ๔ แบบ คือ ศึกษาด้วยการฟัง ด้วยการคิด ด้วยการถาม และด้วยการจดจำบันทึก ปัจจุบันในห้องบรรยาย ของโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย เราจะเห็นนักศึกษา จดเป็นอันดับแรก โดยไม่สนใจฟังให้เข้าใจก่อน การเรียนที่ถูกต้องต้องตั้งใจฟังก่อน หลังจากนั้นจึง จินตนาการ แล้วจดออกมาให้เป็นภาษาของตนเอง ไม่ใช่จดตามที่อาจารย์พูดหรือบรรยาย นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึง “การศึกษาแบบย้อนกลับจากผล” ทำให้เกิดปัญญาที่ทางพุทธศาสนาเรียกว่า ปฏิสัมภิตา ๔ ข้อที่ ๑ คือ ขยายความได้ ข้อที่ ๒ สรุปความเป็น ข้อที่ ๓ คือ อธิบายเป็น คนที่เก่งมากแต่พูดไม่เป็น สอนไม่ได้ อธิบายไม่เป็นก็ไม่มีประโยชน์ และข้อที่ ๔ คือ เชื่อมโยงเป็น เป็นความสามารถสังเคราะห์ความรู้ที่มีให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาได้ อันที่จริง การมอญย้อนกลับจากผลจะทำให้เกิดความ กระหายใฝ่รู้คำตอบ และเกิดปัญญาในการคิด วิเคราะห์ไตร่ตรองสาวไปหาเหตุจะเข้าใจลึกซึ้งและ จำแนกกว่าการเรียนแบบจากเหตุไปหาผล ซึ่ง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้นำมาใช้มานานแล้ว แม้จะไม่ทราบผลที่จะเกิดขึ้น แต่นักวิทยาศาสตร์ จะคาดการณ์ผลลัพธ์ก่อนการทดลองเสมอที่เรียกกันว่า ตั้งสมมติฐาน^{๑๕}

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓.

^{๑๕} สม สุจิรา, **สังฆธรรมแห่งจักรวาล**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๗-๑๕๓.

ข้อความที่กล่าวถึงความเป็น ศาสตร์ของพุทธศาสตร์กับวิทยาการสมัยใหม่ ทั้งหมดข้างต้น สื่อความเป็นเชิงสรุปได้ว่า คำว่า ศาสตร์ หมายถึงระบบวิชาความรู้หรือระบบความรู้ที่เกิดจากการศึกษาอย่างเป็นขั้นตอน จนก่อให้เกิดระบบทางความคิดจนต่อยอดไปเป็นความรู้ได้ อย่างเป็นระบบ เมื่อศึกษาศาสตร์ทั้งสองอย่างรอบ ด้านแล้วจะเห็นว่า ศาสตร์ทั้งสองต่างมีวิธีการหรือ รากฐานที่คล้ายกันคือตั้งอยู่บนความเชื่อแบบ มนุษยนิยม แต่มีเป้าหมายที่ต่างกัน หากกล่าวโดย สรุปแล้วพุทธศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อการพ้นทุกข์ หรือภาวะที่ไร้ทุกข์ พุทธศาสตร์รัฐธรรมนูญชาติที่เป็น สัจธรรมแล้ววางกฎเกณฑ์จริยธรรมให้มนุษย์ สามารถเข้าถึงชีวิตที่ดีงาม ส่วนวิทยาศาสตร์ได้ออก ไปสู่โลกวัตถุคือวิทยาศาสตร์ได้ถูกใช้ให้สร้างวัตถุ ต่างๆ มากมาย จนวัตถุจะล้นโลกอยู่แล้ว ที่สำคัญ คือวิทยาศาสตร์ได้กลายเป็นเครื่องมือในการสนอง ตัณหาของมนุษย์ และถูกใช้ในการแสวงหาเงินตรา และผลประโยชน์อย่างไม่รู้จักจบสิ้น

๓. การเชื่อมต่อพุทธศาสตร์กับ ศาสตร์สมัยใหม่ด้วยวิธีการ “การบูรณาการ”

เมื่อได้ศึกษาความเป็นศาสตร์ ของศาสตร์ทั้งสองอย่างครบถ้วนแล้ว ลำดับต่อไป จะเป็นการเชื่อมต่อศาสตร์ทั้งสองให้สามารถ อธิบายประเด็นหรือเนื้อหาบางประการในทาง

ความคิด ความเชื่อและหรือความเข้าใจต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในแวดวงวิชาการของศาสตร์ต่างๆ เช่น ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ฯลฯ การเชื่อมต่อในบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งนำเสนอวิธีการศึกษาตามแนวของพระ พรหมบัณฑิต อธิการบดี ที่ท่านศึกษาไว้ดีแล้วมีอยู่ ๓ วิธีการ คือ

๓.๑ วิธีการศึกษาแบบบูรณาการ คำหรือข้อความที่เป็นที่กล่าวถึงในแวดวงวิชาการ และการบริหารมากสุดในขณะนี้ ได้แก่คำว่า บูรณ การหรือการบูรณาการ (Integration) ตามรูป ศัพท์ที่เป็นภาษาศาสตร์สมัยใหม่คือภาษาอังกฤษ หมายถึงการรวมกันเป็นกลุ่มก้อน หรือการผสมกัน จนกลายเป็นเนื้อเดียวกัน^{๑๖} แต่ในทางวิชาการ หมายถึงการนำสิ่งที่แยกกันมารวมกันเข้าเป็นอัน หนึ่งอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม (the whole) อย่างหลักศรัทธาในพุทธศาสนากับปัญญาในทาง วิทยาศาสตร์ หากเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันแล้ว ก็จะก่อให้เกิดองค์ รวมที่สมบูรณ์ องค์รวมนี้คือบูรณาการหรือการ บูรณาการ^{๑๗} ข้อความที่กล่าวมาเป็นการให้ความ หมายตามทัศนะของพระพรหมบัณฑิต อธิการบดี ผู้เป็นต้นแบบของการศึกษาเชิงบูรณาการ โดยที่ ท่านกล่าวถึงปรัชญาหลักของมหาวิทยาลัยว่า ปรัชญาการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย มุ่งส่งเสริมให้ผู้ศึกษาพุทธศาสนาแบบ

^{๑๖} วิทย์ เทียงบูรณธรรม, **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑) , หน้า ๔๖๘.

^{๑๗} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต, ศ.ดร.,ราชบัณฑิต), **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัย ใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗) , หน้า ๑๕.

บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษามีดวงตา ๒ ข้างบริบูรณ์ ดวงตาข้างหนึ่งคือ พุทธศาสนา ดวงตาอีกข้างหนึ่งคือศาสตร์สมัยใหม่ ใครที่ไม่รู้ทั้งพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ เปรียบได้กับคนตาบอด (อันธจักษุ) ใครที่รู้แต่ศาสตร์สมัยใหม่อย่างเด็ดขาดเป็นคนตาเดียว (เอกจักษุ) ส่วนใครที่รู้ทั้งพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ จัดเป็นคน ๒ ตา (ทวิจักษุ) นั่นคือมีความรู้แบบบูรณาการพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่^{๑๘}

นอกจากนี้ ท่านยังได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการศึกษาแบบบูรณาการไว้ว่า การศึกษาแบบบูรณาการพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ไม่ใช่เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ เพราะการศึกษาเปรียบเทียบเป็นเพียงวางสิ่งที่เราศึกษาไว้คู่ขนานโดยที่ไม่มีวันบรรจบกัน แต่การศึกษาแบบบูรณาการเป็นการนำสิ่งที่เราศึกษามาปรับแต่งผสมผสานกันจนก่อให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ ดังนั้น การบูรณาการพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ จึงต้องมีการปรับองค์ความรู้ทั้งสองสายให้เชื่อมโยงเข้าหากัน วิธีการศึกษาจึงทำได้ ๒ วิธี คือ วิธีที่ ๑ ปรับศาสตร์เข้าหาพุทธศาสนา คือใช้พุทธศาสนาเป็นตัวตั้ง แล้วนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริมพุทธศาสนา วิธีนี้เป็นการใช้องค์ความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายสนับสนุนพุทธศาสนา ให้ดูสมสมัยและมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการได้มากขึ้น วิธีการนี้นิยมใช้ในคณะพุทธศาสตร์ และวิธีที่ ๒ เป็นการปรับพระพุทธรศาสนา

เข้าหาศาสตร์ คือใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้ง และนำหลักศีลธรรมในพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของศาสตร์สมัยใหม่ ทั้งนี้เพราะศาสตร์สมัยใหม่มุ่งแสวงหาความจริงโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรม การนำหลักศีลธรรมในพุทธศาสนาเพิ่มเติมให้กับศาสตร์เหล่านั้น ย่อมช่วยให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ วิธีการนี้นิยมใช้ในคณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๑๙}

๓.๒ วิธีปรับศาสตร์สมัยใหม่

เข้าหาพระพุทธรศาสนา

วิชาพุทธศาสตร์ (Buddhist Studies) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พุทธวิทยา หรือพุทธโทยวิทยา (Buddhology) วิธีการที่นิยมใช้วิธีแรกคือการบูรณาการพุทธศาสนากับศาสตร์สาขาต่างๆ เป็นการใช้อองค์ความรู้ในศาสตร์ทั้งหลายมาช่วยอธิบายความพระพุทธรศาสนา ซึ่งจะทำให้พระพุทธรศาสนาเป็นที่ยอมรับของคนรุ่นใหม่ได้ง่ายมากขึ้น ในปัจจุบันพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เขียนหนังสือพุทธธรรม ล้วนแต่ใช้วิธีการนี้ในการนำเอาความรู้จากศาสตร์และปรัชญาต่างๆ มาอธิบายคำสอนในพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น ๑) ในกสิกรรมท้าวสุทนต์พระพุทธรเจ้าทรงใช้อองค์ความรู้ด้านการเกษตรมาอธิบายธรรมแก่ชวานาคคนหนึ่งว่า สทธาพีชิตโปฏฐฐิปญญา เม ยุคนงคฺลํ แปลความว่า ศรัทธาเป็นเมล็ดพืช ความเพียรเป็นฝน ปัญญาเป็นแอกและไถ หิริเป็นงอนไถ ใจเป็นเชือก สติเป็น

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖-๑๗.

ผาลและปลุก นี้เป็นการบูรณาการพุทธธรรมกับ
 เกษตรศาสตร์ นับเป็นวิธีการอธิบายพุทธธรรมโดย
 ใช้ศาสตร์ในยุคนั้นมาเป็นเครื่องเสริมประกอบ และ
 ๒) การนำองค์ความรู้ในวิทยาศาสตร์สาขาฟิสิกซ์
 มาอธิบายคำสอนเรื่องอนัตตาในพระพุทธศาสนา
 นักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันได้ปฏิเสธความมีอยู่ของ
 หน่วยที่เล็กที่สุดที่เรียกว่า อะตอม (Atom) คำว่า
 อะตอมในภาษากรีกแปลว่าตัดแบ่งไปอีกไม่ได้ ซึ่ง
 นักปรัชญาสมัยโบราณก็เชื่อว่าแบ่งแยกไม่ได้ แต่
 นักวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันบอกว่า อะตอม
 สามารถแบ่งออกเป็นโปรตรอน นิวตรอนและอิเล็ก
 ตรอนตัวอย่างทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้นคือตัวอย่าง
 ของวิธีการบูรณาการแบบที่ ๑ ซึ่งทำให้คำสอนใน
 พุทธศาสนาเป็นตัวตั้ง แล้วนำองค์ความรู้ในศาสตร์
 สมัยใหม่มาเป็นส่วนประกอบอธิบายเสริมเข้าไป
 อันจะทำให้พุทธศาสนาดูสมสมัยและเป็นที่ยอมรับ
 ได้ง่ายสำหรับคนรุ่นใหม่^{๒๐}

๓.๓ วิธีปรับพระพุทธรูปศาสนา
 เข้าหาศาสตร์สมัยใหม่

วิธีการนี้เป็นการปรับพุทธ
 ศาสนาเข้าหาศาสตร์สมัยใหม่ คือเป็นการใช้ศาสตร์
 สมัยใหม่เป็นตัวตั้งแล้วนำหลักธรรมในพุทธศาสนา
 มาเป็นส่วนเสริม เพื่อช่วยให้เกิดความสมบูรณ์ด้วย
 มิติทางศีลธรรมของศาสนา วิธีการนี้ใช้กับการ
 ศึกษาแบบธรรมประยุกต์หรือที่เรียกว่า ธรรมวิทยา
 หรือธรรมโมโลยี (Dhammology) และคำว่า
 ธรรมประยุกต์ หมายถึงการปรับใช้ประโยชน์ ดังนั้น วิธี
 การแบบนี้จึงเป็นการศึกษาแบบธรรมประยุกต์คือ

การปรับใช้ธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ โดย
 อาศัยศาสตร์ใหม่เป็นสะพาน วิธีการนี้นอกจากจะ
 ช่วยให้ธรรมเป็นโอกาสโลกคือไม่ล้าสมัย เพราะ
 สามารถปรับเข้ากับวิถีชีวิตของคนทุกยุคทุกสมัย
 แล้วยังจะเป็นการช่วยนำศีลธรรมกลับมาสู่โลกใบ
 นี้อีกด้วย ในประเด็นนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของ
 อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ที่ว่า ศาสตร์ทั้งหลายมุ่ง
 แสวงหาความจริง แต่ไม่ได้แสวงหาความดี ศาสตร์
 สมัยนี้สอนคนให้เป็นคนเก่งโดยไม่จำเป็นต้องเป็น
 คนดี เพราะเขาถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของศาสตร์สมัย
 ใหม่ที่จะสอนศีลธรรม การสอนศีลธรรมเป็นหน้าที่
 ของศาสนา ทุกวันนี้บ้านเมืองจึงเต็มไปด้วยคนเก่ง
 แต่ไม่ดี ก็เพราะไม่มีการสอนศีลธรรมในศาสตร์ทั้ง
 หลายนั่นเอง ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีหน้าที่
 สอนธรรมประยุกต์ เพื่อใช้ควบคู่กับศาสตร์ทั้ง
 หลายสำหรับผลิตคนที่ทั้งเก่งและดีออกสู่สังคมให้
 มากขึ้น

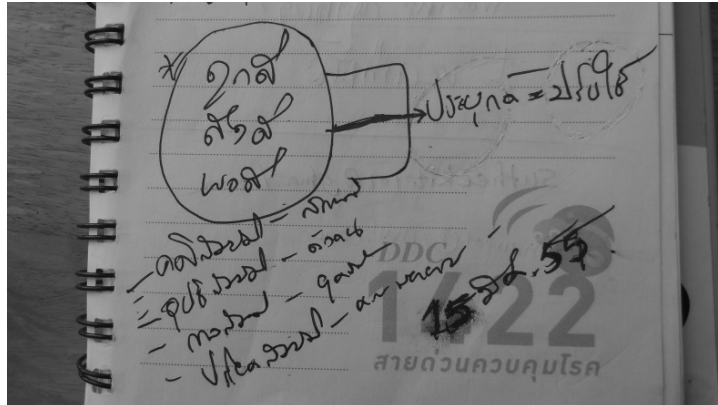
การสอนแบบบูรณาการ
 โดยแทรกพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์ทั้งหลายตาม
 วิธีที่ ๒ นี้ จึงจำเป็นสำหรับผลิตคนที่ทั้งเก่งและดีสู่
 สังคม ครูสามารถสอนแทรกธรรมเมื่อสอนวิชา
 ต่างๆ ในโรงเรียน นักเรียนก็จะได้รับความรู้ในศาสตร์
 และข้อควรปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาไปพร้อมๆ กัน
 ครูในโรงเรียนวิถีพุทธสามารถสอนนักเรียนให้ทำ
 กิจกรรมต่างๆ อย่างมีสติและมีสมาธิ โดยตั้งชื่อ
 กิจกรรมนั้นว่า แบบพุทธ เช่น ทำสวนแบบพุทธ
 ทานอาหารแบบพุทธ ฯลฯ อย่างในประเทศไทยปัจจุบัน
 มีการสอนสอดแทรกพุทธศาสนานิกายเซนเข้ากับ

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙-๒๐.

วิถีชีวิตคนญี่ปุ่นได้อย่างกลมกลืน เขาใช้คำว่า แบบพุทธ กับกิจกรรมทุกอย่างที่ต้องทำอย่างมีสมาธิ เช่น จัดดอกไม้แบบเซน ทำสวนแบบเซน ชงชาแบบเซน วาดภาพแบบเซน บริหารแบบเซน ฯลฯ ดังนั้น ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้มีการทำหลักสูตรและสร้างรายวิชาที่มีการปรับใช้พุทธธรรมเข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ ซึ่งเป็นการเสริมธรรมเสริมปัญญาเข้าไปในศาสตร์เหล่านั้น รายวิชาประเภทนี้มีกลางทำด้วยคำว่า เจริญพุทธ หรือ แนวพุทธ เช่น เศรษฐศาสตร์เจริญพุทธ รัฐศาสตร์เจริญพุทธ การจัดการเจริญพุทธ พุทธจิตวิทยา ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ ฯลฯ^{๒๑}

วิธีการทั้ง ๓ ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งที่เป็นวิธีการศึกษาแบบบูรณาการ วิธีการปรับศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาพุทธศาสนาและวิธีการปรับพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์สมัยใหม่ซึ่งเป็นวิธีการและคำอธิบายของพระพรหมบัณฑิต อธิการบดี เพื่อความกระจ่างต่อวิธีการศึกษาแบบบูรณาการให้มากขึ้น ผู้เขียนขอนำเสนอวิธีการจากคำบรรยายของท่านอธิการบดีที่ผู้เขียนได้ฟังคำบรรยายผ่านโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัย (MCU TV) ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ ในระหว่างผู้เขียนเดินทางไปเขียนตำราของมหาวิทยาลัย และได้เขียนบันทึกเป็นความคิดรวบยอดตามคำบรรยายออกมาตาม Mind Map ที่ปรากฏข้างล่างนี้

จาก Mind Map ที่ผู้เขียนได้เขียนด้วยลายมือในขณะที่ฟังคำบรรยายนั้น ท่านอธิการบดีได้ยกหลักธรรมเรื่องสมบัติ ๔ ขึ้นเป็นกรณีศึกษาที่แสดงถึงวิธีการศึกษาแบบบูรณาการที่ผู้เขียนเข้าใจว่าท่านเป็นพระสงฆ์ต้นแบบของการ

ศึกษาแบบบูรณาการหรือเชิงบูรณาการ กรณีเรื่องสมบัติ ๔ ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงเนื้อหาหลักไว้ว่า พระตถาคตในโลกนี้ทรงทราบทั่ว ธรรมสมาทานที่เป็นบาปบางอย่างอันคติสมบัติห้ามไว้จึงไม่ให้เกิดก็มี ธรรมสมาทานที่เป็นบาปบางอย่างอันอุปธิ

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๒๔.

สมบัติห้ามไว้จึงไม่ให้เกิดก็มี กรรมสมทานที่เป็น
บาปบางอย่างอันกาลสมบัติห้ามไว้จึงไม่ให้เกิดก็มี
กรรมสมทานที่เป็นบาปบางอย่างอันปโยคสมบัติ
ห้ามไว้จึงไม่ให้เกิดก็มี ... กรรมสมทานที่เป็นบุญ
บางอย่างอันอคติวิบัติห้ามไว้จึงไม่ให้เกิดก็มี กรรม
สมทานที่เป็นบุญบางอย่างอันอุปวิบัติห้ามไว้จึง
ไม่ให้เกิดก็มี กรรมสมทานที่เป็นบุญบางอย่างอัน
กาลวิบัติห้ามไว้จึงไม่ให้เกิดก็มี กรรมสมทานที่เป็น
บุญบางอย่างอันปโยควิบัติห้ามไว้จึงไม่ให้เกิดก็มี
ฯลฯ^{๒๒} แล้วพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้
นำมาอธิบายความในเชิงศาสตร์สมัยใหม่ (ภาษา
อังกฤษ) ว่า สมบัติ ๔ หมายถึงข้อดี ความเพียบ
พร้อม ความสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่ง
อำนวยแก่การให้ผลของกรรมดี และไม่เปิดช่องให้
กรรมชั่วแสดงผล หรือส่วนประกอบช่วยอำนวย
กรรมดี (accomplishment; factors favourable
to the ripening of good karma) แล้วแยก
อธิบายทีละข้อว่า คติสมบัติ (accomplishment
of birth) หมายถึงสมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ
ฯลฯ อุปธิสมบัติ (accomplishment of the
body) สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยรูปรูปร่าง
ฯลฯ กาลสมบัติ (accomplishment of time)
หมายถึงสมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยการ ฯลฯ
และปโยคสมบัติ (accomplishment of under-
taking) หมายถึงสมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อม
ด้วยการประกอบความเพียร ฯลฯ^{๒๓}

ข้อความที่กล่าวมาข้างต้น
เป็นการแสดงให้เห็นว่า จากข้อความเรื่องสมบัติ ๔
ที่เป็นของเดิมหรือต้นฉบับ (original) ที่มีอยู่ในพระ
ไตรปิฎกแล้วมีการนำมาอธิบายในภาษาแห่ง
ศาสตร์สมัยใหม่ จนทำให้คนนอกได้เข้าใจคำสอน
ทางพุทธศาสนาได้กว้างขวางมากขึ้น แต่ถึงกระนั้น
ก็ยังไม่เพียงพอต่อความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ท่าน
อธิการบดีจึงนำมาสู่การอธิบายความใหม่ ความว่า
คติสมบัติ หมายถึงสถานที่อันเป็นที่อยู่ของคน อุปธิ
สมบัติ หมายถึงตัวตนของแต่ละคน กาลสมบัติ
หมายถึงยุคสมัยที่คนแต่ละคนอาศัยอยู่ และปโยค
สมบัติ หมายถึงความเพียรพยายามของแต่ละคน
แต่เพื่อความเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้นท่านไม่ใช้คำว่า
‘ประยุกต์’ แต่ท่านได้ผูกคำขึ้นมาใหม่ ได้แก่คำ
ว่า ‘ปรับใช้ หรือ การปรับใช้’ แบบฟังอย่างง่าย ๆ ๓
คำ ได้แก่ ถูกดี ถึงดี พอดี^{๒๔} แล้วท่านได้อธิบาย
ขยายความออกไปพอสมควร ในขณะที่ฟังการ
บรรยายคำ ๓ คำพร้อมคิดตรึกตรอง ไตร่ตรอง
ใคร่ครวญ พิจารณาตาม แล้วเห็นตามคำอธิบายนั้น
อย่างครบถ้วน ผู้เขียนจึงนำมาเสนอความเข้าใจ
และความประทับใจผ่านบทความฉบับนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อ
ความเข้าใจเรื่องการบูรณาการให้มากยิ่งขึ้น ท่านผู้
อ่านได้โปรดพิจารณาตาม Mind Map ที่นำเสนอ
แล้วข้างบน

^{๒๒} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๑๐/๕๒๓.

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

^{๒๔} คำบรรยายของอธิการบดีผ่าน MCU TV ที่อาคารหอพัก ๙๒ ปี ปัญญานันทมนี วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๕

๔. สรุป

ศาสตร์หมายถึงระบบวิชาความรู้อันเป็นระบบความรู้ทางพุทธศาสตร์กับวิทยาศาสตร์มากกว่าที่จะศึกษาเนื้อหาแห่งพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสตร์ที่แสวงหาความรู้ความเข้าใจ ที่จะช่วยชี้ช่องทางทางเดินชีวิตมนุษย์ให้รู้จักการเข้าถึงชีวิตที่ดีงาม การดำเนินชีวิตและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข มีท่านผู้รู้ได้กล่าวถึงความเป็นศาสตร์ของศาสตร์ทั้งสองไว้ว่า พุทธศาสนาสอนให้มนุษย์เข้าใจถึงการกระทำของมนุษย์แต่ละคน ว่าเป็นเหตุปัจจัยให้ประสบกับทุกข์หรือสุขมากน้อยแตกต่างกันไป ส่วนวิทยาศาสตร์เฉออกไปจากมนุษย์คือไม่ครอบคลุมความเป็นมนุษย์ วิทยาศาสตร์ตอบแค่สิ่งนี้คืออะไร แต่ไม่ตอบว่าสิ่งนี้ควรจะเป็นอย่างไร

ถึงแม้วิทยาศาสตร์จะค้นพบธรรมชาติของความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มากเท่าไร วิทยาศาสตร์กลับไม่สามารถเข้าถึงการดับทุกข์ได้ เพราะขาดการปฏิบัติอบรมที่ถูกต้อง พุทธศาสนาถือว่าวิทยาศาสตร์เป็นความเพียรในการใฝ่รู้ของมนุษยชาติ เรียกว่า โลกียปัญญา ช่วยดับทุกข์ได้เป็นครั้งคราวชั่วขณะ แล้วก็เกิดความทุกข์ขึ้นมาใหม่ มีนักวิทยาศาสตร์ผู้แสดงถึงความเป็นศาสตร์ได้แก่ อาร์คิมิดีสผู้ค้นพบการลอยตัวของวัตถุในน้ำกับ นิวตันผู้ค้นพบแรงโน้มถ่วงของโลก ส่วนทางพุทธศาสนามีพุทธสาวก ๒ รูป ได้แก่ พระสารีบุตรผู้ผ่อน

คลายจากการปฏิบัติธรรมอย่างหนัก เพียงการถวายพัดแด่พระบรมศาสดาแล้วฟังธรรมไปด้วย จนเป็นเหตุให้บรรลุเป็นพระอรหันต์ได้อย่างง่าย และท่านเรอุนได้ปฏิบัติธรรมมาเป็นเวลา ๓๐ ปี แต่เพียงได้เห็นดอกที่อบานท่านก็เข้าถึงวินาทีแห่งการตรัสรู้ในทันที

ส่วนการเชื่อมต่อกับพุทธศาสตร์กับศาสตร์สมัยใหม่นั้นใช้วิธีการที่เรียกว่า การบูรณาการ ซึ่งหมายถึงการรวมกันเป็นกลุ่มก้อนจนกลายเป็นเนื้อเดียวกัน หรือการนำสิ่งที่แยกกันมารวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม วิธีการบูรณาการมี ๒ วิธีคือการปรับศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาพุทธศาสนา และการปรับพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์สมัยใหม่ โดยที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้นำแนวคิดการบูรณาการมาเป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาปัจจุบัน โดยมีคำว่า แบบพุทธหรือเชิงพุทธเข้าต่อท้ายของหลายศาสตร์ เช่น เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ รัฐศาสตร์เชิงพุทธ การจัดการเชิงพุทธ ฯลฯ และตัวอย่างสำคัญคือท่าน อธิการบดีได้เสนอเป็นตัวอย่างด้วยการบูรณาการสมบัติ ๔ ออกมาเป็นคำพูดใหม่หรือข้อความใหม่ว่า ลูกดี ถึงดี และพอดี ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาของสมบัติ ๔ คือ คติสมบัติ อุบัติสมบัติ กาลสมบัติ และปโยคสมบัติได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและสมบูรณ์ดีทุกประการ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ชัยพฤกษ์ เพ็ญวิจิตร. **พุทธศาสตร์กับวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๓๙.

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร

: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต, ศ.ดร.ราชบัณฑิต). **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัย**

ใหม่, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พจนานันท์ สันติ (แปล). **ดอกไม้ไม่จางโรจ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ลายสือไทย, ๒๕๒๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนัก

พิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๕๒.

มนูญตนะวัฒนา (แปล). **ศิลปะการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สามัคคี

สาส์น, ๒๕๓๕.

รุ่งเรือง ลิ้มชูปฏิภาณ. **ชีวิต พระพุทธศาสนา และวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชัม ชิสเท็ม

จำกัด, ๒๕๕๖.

วิทย์ เทียงบูรณธรรม. **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน),

๒๕๕๑.

สอ เสถบุตร. **New Model English-Thai Dictionary**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนา

พานิช จำกัด, ๒๕๕๒.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พุทธานุกรมประวัติ**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

สมภาร พรหมทา. **พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สม สุจิรา. **ออนไลน์พบ พระพุทธเจ้าเห็น**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

จำกัด, ๒๕๕๐.

_____ . **เดอะท็อป ซีเครีตII**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด, ๒๕๕๖.

_____ . **สังฆกรรมแห่งจักรวาล**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด, ๒๕๕๖.